

לה

וַיְבִיֵאֵהָ יִצְחָק הָאֱהֻלָּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לִוְ¹³²
 לָאִשָּׁה (כד, סז)

"האהלה שרה אמו - ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר:
 ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב
 שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האוהל,
 ומשמתה - פסקו, וכשבאת רבקה - חזרו. בראשית רבה" (רש"י)
 יש לשאול:

א) במדרש¹³², שהוא מקור דברי רש"י, מובא פרט נוסף שבו דמתה
 רבקה לשרה - "דלתות פתוחות לרווחה"; מדוע השמיט רש"י פרט זה?

ב) כיצד נלמדים כל הפרטים שבדברי רש"י מפשט הכתוב? אמנם
 מהתיבות "שרה אמו" ניתן ללמוד שרבקה דמתה בהתנהגותה לשרה
 (כפירוש המפרשים¹³³), אך מניין שהכוונה היא לשלושה דברים אלו¹³⁴ (נר
 דלוק, ברכה בעיסה וענן קשור על האוהל)?
 ויש לומר:

רש"י למד את דבריו משלוש המלים "האהלה שרה אמו" (שאותן
 העתיק בתחלת הדיבור), שלכאורה הן מיותרות (שהרי אפשר היה לומר
 "ויביאה יצחק אליו"); ולכן פירש שמלים אלו מלמדות על שלושה ניסים
 שראה יצחק, והם שגרמו לכך שלקח את רבקה לאשה. וכמשמעות לשון
 הכתוב, שרק לאחר שהביא את רבקה "האהלה שרה אמו" אז לקח אותה
 לאשה¹³⁵.

132. ב"ר פ"ס, טז.

133. רא"ם, גור אריה, שפתי חכמים, משכיל לדוד. ועוד.

134. וראה בתרגום יונתן בן עוזיאל שהביא רק את הנס "נר דלוק".

135. ואף שאליעזר הביא את רבקה מתוך ביטחון מלא שהיא האשה המתאימה ליצחק
 - יצחק עצמו לא היה בטוח בדבר עד שנוכח בכך באמצעות שלושת הניסים.

ושלושה ניסים אלו מרומזים בשלוש המלים – "האהלה שרה אמו":

"האהלה" – רומז ל"ענן קשור על האוהל"¹³⁶;

"שרה" – רומז ל"ברכה מצויה בעיסה", כפי שמצינו בסיפור המלאכים בפרשת וירא, שאף שאברהם השתדל לעסוק בעצמו בהכנת המאכלים, הרי את מלאכת הלישה והאפייה מסר לידיה של שרה – "וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר: מהרי שלוש סאים קמח סולת, לושי ועשי עוגות"¹³⁷;

"אמו" – רומז ל"נר דלוק מערב שבת לערב שבת", כי הדלקת נר שבת היא מצוותה של האם, עקרת הבית.

ומעתה מובן הטעם שרש"י לא העתיק מהמדרש את זה ש"דלתות פתוחות לרווחה", כי משלוש המלים המיותרות אפשר ללמוד רק על שלושה ניסים אלו, ואין יסוד להוסיף על כך ענין רביעי¹³⁸.

(לקו"ש חט"ו ע' 163 ואילך)

136. ולכן נאמר "האהלה", בה"א הידיעה, כי אוהל זה היה ידוע בזכות הענן שעליו.

137. וירא יח, ו.

138. לכאורה אפשר להקשות על ביאור זה: מזה שרש"י מציין בסוף פירושו למקור הדברים ב"בראשית רבה" (שלא כדרכו בדרך כלל), משמע, לכאורה, שרש"י מבסס את דבריו על המבואר במדרש (ולא שלמד זאת משלוש המלים המיותרות שבפסוק).

וי"ל, שרש"י מציין לבראשית רבה רק בגלל הפרט שהנר היה דלוק "מערב שבת לערב שבת": אמנם המילה "אמו" רומזת לנס שהיה בהדלקת הנר, מצוה השייכת בעיקר לאם הבית (כמבואר בפנים); אבל מנין שהנס היה בכך שהנר דלק שבוע שלם דוקא? והרי ייתכן שהנס היה שהנר דלק כל השבת, וכדומה. ולכן מציין רש"י שאמנם פרט זה אין לו הכרח מתוך פשט הפסוק, אלא שכך נאמר בבראשית רבה.

וַיְבָאָהּ יִצְחָק הָאֱלֹהִים שָׂרָה אִמּוֹ (כד, סז)

"כל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה - פסקו, ובשבאת רבקה - חזרו" (רש"י)

סדרם של שלושת הניסים בדברי רש"י צריך ביאור:

(א) שלושה ניסים אלו הובאו במדרש¹³⁹, אבל שם הסדר הוא בדיוק להפך: "ענן קשור על פתח אהלה... ברכה משולחת בעיסה... נר דולק מלילי שבת ועד לילי שבת". מדוע שינה רש"י מסדר הניסים שבמדרש?

(ב) מדוע הקדים רש"י את הנס "נר דלוק מערב שבת לערב שבת" - והרי נס זה היה המאוחר מכולם, שהרי לא היה ניתן להכיר בו אלא לאחר שבוע שלם, בניגוד לניסים האחרים שניתן היה לראותם מיד?

ויש לבאר¹⁴⁰:

בדברי המדרש הדגש הוא על הניסים כשלעצמם, ולכן המדרש מונה אותם לפי סדר זמניהם: מיד כשנכנסה רבקה לבית - חזר הענן להיות קשור על האוהל; לאחר מכן, כשאפתה עיסה - ניכר היה שהברכה מצויה בה; ולבסוף, לאחר שבוע שלם (מערב שבת לערב שבת) - נוכחו הכל לראות שהנר דלק כל השבוע.

בדברי רש"י, לעומת זאת, הדגש אינו כל כך על הניסים כשלעצמם, אלא בעיקר על השפעתם של ניסים אלו על החלטתו של יצחק לקחת את רבקה לאשה, משום שבהם ראה שרבקה היא צדקת "דוגמת שרה אמו"¹⁴¹.

ולכן מונה רש"י את הניסים לפי הסדר שבו הוכיחו ליצחק את צדקותה ומעלתה של רבקה:

139. בראשית רבה פ"ס, טז.

140. וראה בביאור הבא - ביאור לז - בדרך הרמז.

141. ראה בביאור הקודם - ביאור לה.

¹⁴²נר דלוק מערב שבת לערב שבת" – נס שהתרחש בקיום מצוה על-ידי רבקה; "ברכה מצויה בעיסה" – נס של הצלחה במעשי ידיה של רבקה, על-אף שאין זה מעשה של מצוה; ולבסוף "ענן קשור על האהל" – נס שקשור בהשפעתה הכללית של רבקה, ולא בפעולה מסויימת שלה.

לפי זה יש לבאר הבדל נוסף בין המדרש לרש"י – לשון המדרש הוא "נר דולק מלילי שבת", ואילו רש"י משנה וכותב "נר דולק מערב שבת":

המדרש מדגיש בעיקר את הנס שבדבר, והנס החל רק בליל שבת - כאשר בדרך הטבע השמן שבנר היה צריך לכלות, ובכל זאת המשיך לדלוק; אולם רש"י מדגיש בעיקר את המצוה שבדבר, והרי המצוה החלה כבר בערב שבת.
(לקו"ש חט"ו ע' 167 ואילך)

15

וַיְבָאָהּ יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ
לְאִשָּׁה (כד, סז)

"האהלה שרה אמו – ויבאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר: ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האוהל, ומשמתה – פסקו, וכשבאת רבקה – חזרו" (רש"י)

מכך שהמלים "האהלה שרה אמו" (שמהם נלמדים שלושת הניסים) נכתבו לפני "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה", מוכיח הלבוש, שכל שלושת הניסים "חזרו מיד כשבאת רבקה אל האוהל, אף על-פי שעדיין לא לקחה יצחק בנישואין"¹⁴².

לפי זה נמצאנו למדים, שרבקה הדליקה נר שבת עוד לפני נישואיה,

142. וראה גם לעיל ביאור לה וביאור לו.

אף שהיתה בת שלוש שנים בלבד¹⁴³. ומכאן סמך ויסוד למנהג¹⁴⁴ שגם בנות קטנות מדליקות נרות שבת¹⁴⁵.

לפי האמור יובן מדוע רש"י מונה את שלושת הניסים דוקא בסדר

זה¹⁴⁶:

המפרשים מבארים¹⁴⁷, ששלושת הניסים הם בזכות שלוש המצוות שהתייחדו בהן נשי ובנות ישראל: "נר דלוק מערב שבת לערב שבת" – הדלקת נר שבת; "ברכה מצויה בעיסה" – הפרשת חלה; "ענן קשור על האוהל" – טהרת המשפחה.

ונמצא, שסדר הניסים שמונה רש"י מתאים לסדר שבו מקיימות הנשים והבנות מצוות אלו במהלך חייהן: כשהבת מגיעה לגיל חינוך, היא מתחילה בקיום מצות הדלקת הנר – "נר דלוק מערב שבת לערב שבת";

143. פרש"י תולדות כה, כ.

144. בעניין מנהג זה, חשיבותו ומשמעותו המיוחדת בחושך הכפול והמכופל שב"עקבתא דמשיחא" – ראה בארוכה שיחות חודש תשרי תשל"ה, לקו"ש חי"א ע' 281 ואילך, לקו"ש חי"ז ע' 146 ואילך, ועוד.

145. ואף שיש דעות שרבקה היתה ארוסה באותה שעה (מדרש אגדה פסוק כב. ועוד), אין בכך כדי לדחות את הראיה למנהג זה, מהסיבות הבאות:
(א) אין כל יסוד לחלק בין אשה פנויה לאשה ארוסה, שכן שני הטעמים לכך שנשים מוזהרות בהדלקת הנר ("מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית", או משום שחיה "כיבתה נרו של עולם, לכך נתנו לה מצות הדלקת נר שבת, שתתקן מה שקלקלה" (שוע"ר או"ח סרס"ג ס"ה, וש"נ)) שייכים לנשים נשואות דוקא, ולא לארוסות.

(ב) יתירה מזו: אפילו אם רבקה היתה נשואה באותה שעה (כדברי החזקוני בפסוק י') – לא היה בכך כדי לחייבה בהדלקת נרות שבת, מכיוון שהיתה אז בת ג' שנים בלבד, שאינה מחוייבת במצוות, ואין בכוחם של הנישואין להשפיע על חיובה במצוות.

ואפילו לדעת הסוברים שרבקה היתה באותה שעה בת י"ד שנה (דעת זקנים מבעלי התוספות תולדות כה, כ. ועוד) – הרי מכך שלא הביאו ראיה לצדקת שיטתם מהעובדה שרבקה הדליקה נרות, מוכח שגם לדעתם יכולה קטנה להדליק נרות מדין חינוך.

146. ראה בביאור הקודם – ביאור לו – שרש"י משנה בכך מלשון המדרש, ושם נתבאר בדרך הפשט.

147. חזקוני (ריב"א), גור אריה, רע"ב, באר מים חיים. ועוד.

אחר-כך, כשהיא גדלה ועוזרת בעבודות הבית, היא מקיימת את מצות חלה - "ברכה מצויה בעיסה"; וכשהיא גדלה יותר ונישאת, היא מקיימת את מצות טהרת המשפחה - "ענן קשור על האוהל".

(לקו"ש חט"ו ע' 168 ואילך)

דברי חכמים

לח

וַיְבָאֵהָ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ (כד, סז)

"כל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האוהל, ומשמתה - פסקו, וכשבאת רבקה - חזרו" (רש"י)

דברי חכמים

ההלכה היא¹⁴⁸, שאם האשה אינה מדליקה נרות שבת מכל סיבה שהיא, על הבעל להדליק. ומכיוון שאברהם קיים את כל המצוות, גם מצוות דרבנן¹⁴⁹ - בוודאי היה מדליק את נרות השבת בעצמו לאחר פטירת שרה.

ואף על-פי כן - הנרות שהדליק אברהם לא דלקו "מערב שבת לערב שבת" (שהרי "משמתה פסקו"), ודוקא בנרות שהדליקה רבקה, שהיתה אז ילדה קטנה בת שלוש¹⁵⁰, התרחש נס מופלא זה, שהנרות דלקו כל השבוע.

ויש לבאר את טעם הדבר:

תפקידו של האיש הוא לעסוק בעניינים שמחוץ לביתו, ואילו תפקידה של האשה - לעסוק בענייני הבית עצמו ("כל כבודה בת מלך פנימה"¹⁵¹), להכשירם ולתקנם שיהיו כדבעי. וכדברי חז"ל¹⁵² שהאיש מביא את החטים מן השדה הביתה, אולם מי שמכין את החטים ומכשירם בפועל לאכילה -

148. שוע"ר או"ח סי' רס"ג, סעיפים ה, ט, יא. וש"נ.

149. פרש"י תולדות כו, ה.

150. פרש"י תולדות כה, כ.

151. תהלים מה, יד.

152. יבמות סג. א.

היא האשה. וזהו הטעם לכך שהאשה היא המדליקה נרות שבת – "מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית"¹⁵³.

ולכן דוקא לשרה ולרבקה (ומעין זה, ברוחניות, לכל אשה וכת יהודייה), שתפקידן הוא לעסוק בצרכי הבית – להן דוקא ניתן הכוח להאיר את הבית בנר המצוה, כך שאור נרות השבת ישפיע מאורו על הבית במשך כל השבוע כולו.
(לקו"ש חט"ו ע' 169 ואילך)

ל"ט

וַיְבֹאֶהָ יִצְחָק הָאֵלֶּלֶּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבֵּקָה וַתְּהִי לִּי לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ (כד, טז)

התורה מאריכה בפרשת נישואיו של יצחק באופן יוצא מן הכלל, מה שלא עשתה בנישואין אחרים, גם לא בנישואיהם של אברהם ויעקב¹⁵⁴.

יש לומר שטעם הדבר הוא מכיון שעניין הנישואין קשור במיוחד ליצחק אבינו:

(א) אמרו חז"ל¹⁵⁵, שבבניין בית המקדש והשראת השכינה בו נוצר חיבור בין הקב"ה לבני ישראל כחתן וכלה, ובית המקדש הוא בדוגמת החופה המחברת אותם. והרי בית המקדש קשור במיוחד ליצחק, שנעקד במקום המקדש וקיבל מקדושתו עד שנעשה "עולה תמימה"¹⁵⁶.

(ב) איתא בטור¹⁵⁷, "שהמועדים נתקנו כנגד האבות: פסח כנגד

153. לשון שוע"ר או"ח סרס"ג ס"ה. וש"נ.

154. ויש להעיר, שמנהג ישראל בכ"כ קהילות לקרוא בעת עליית החתן לתורה את פרשת "ואברהם זקן", העוסקת בנישואי יצחק (ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך חתן וכלה ע' שלט ואילך. וש"נ).

155. מדרש שה"ש זוטא בסופו. וראה זח"ג ד, ב. תענית כו, ב.

156. פרש"י תולדות כו, ב.

157. או"ח סוף סי' תיז. וראה גם זח"ג רנו, רע"ב.